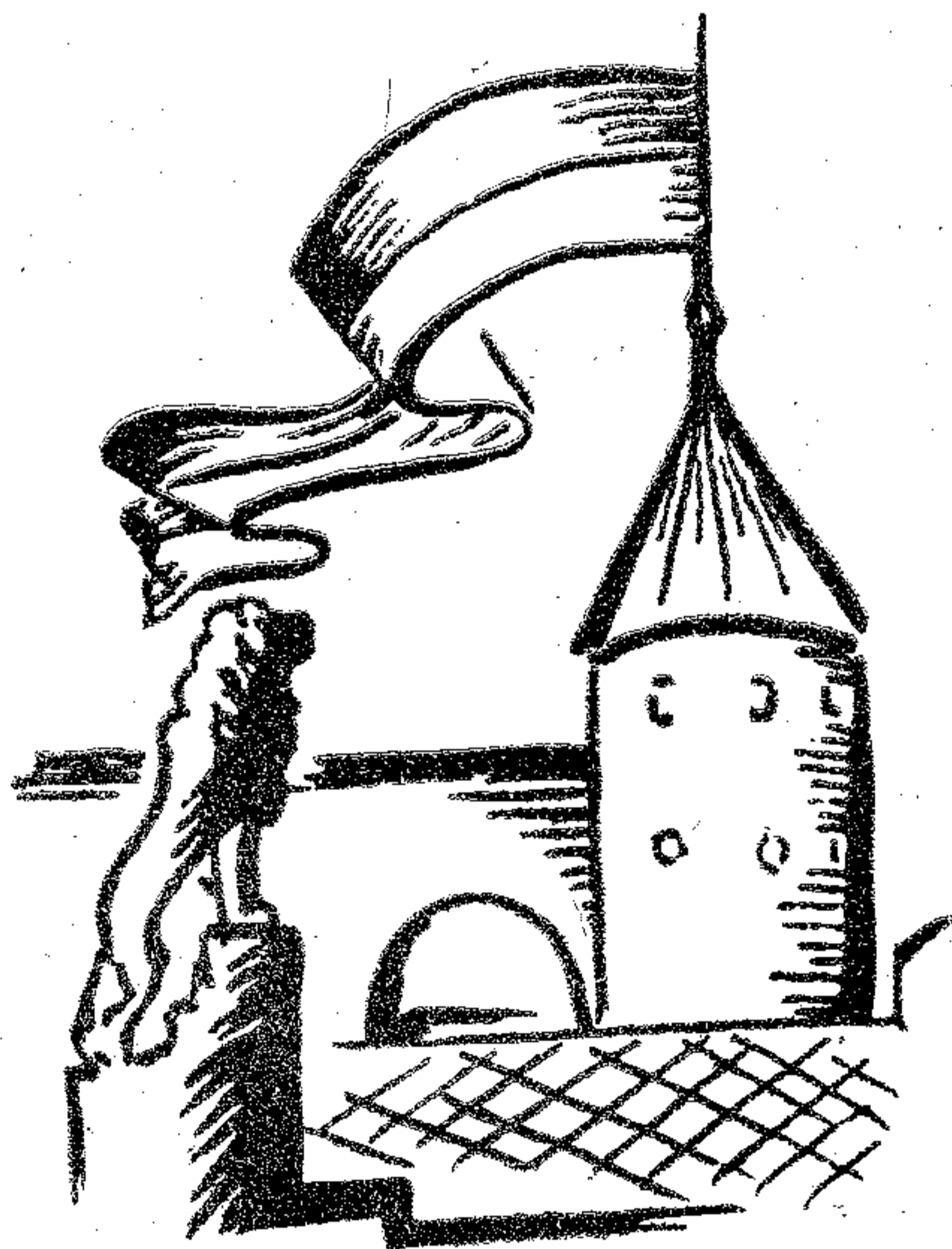

ОРЛИК

МІСЯЧНИК КУЛЬТУРИ І СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

З М І С Т

Христова ялинка	О. Кобець
Пласт	Др. А. Фіголь
Причинки до історії волинської партизанки С. Косар	
Думки про советську	
закордонну політику	Дж. Фостер Даллес
Відповідь Є: німці	Василь Косаренко-Косаревич
Проблеми перевишкому	О. Залізник
Духова криза революції	
Т. У. П. В.	
Сліпуча думка наче лезо гостра	Гр. Шевчук
Україна в світлі нового п'ятирічного плану	М. В.
Як Аліанти боролися з	
підводними човнами	Інк. Л. Яцкевич
З пресового фільму	
Надіслані журнали і часописи	

Редагус Колегія. — Видає: Видавництво „Орлик“

Адреса Редакції й Адміністрації: „Орлик“, D P Lager Berchtesgaden-Strub, Bl. 1, Zim. 138.

Христова ялинка

Зібралось їх у тому місті, як у веле-тенському казані вируючому — дванадцятеро маленьких. Три дівчинки, а то — все хлопці.

Могло бути й більше. Та одного тиж-день тому на вулиці тролейбус переїхав; двох на обляві сторожа захопила і не зна-ти, де поділись вони, серденьята; один, не добігши зимового вечора до криївки, заночував, бідачисько, в афішній тумбі на пе-рехресті гамірливої вулиці міста: заснув, щоб ніколи більше на цьому світі не про-кидатися. Ще двом юрба дорослих, роз-лючена невдалим замахом на редикуль якоїсь товстої мегери, самосудом хрипи повідбивала: недовезені й до шпиталю ма-ленькі душі свої Богові повіддавали; ще двоє... ой, та багато більше було б їх у цій громадці, коли б почали всіх пригаду-вати!..

Отже, — дванадцятеро. Найменшому тількищо сім років сповнилось, найстар-шому — Грицеві — наступив тринадцятий.

А позганяла їх усіх до цього жорсто-кого, нечутливого міста та сама лиха за-верюха, чужими людьми по рідних селах зчинена. З усіх кутків широкої, багатої, та віднедавна невелелої землі української.

Усі вони неговіркі і відлюдні. На вся-ке руба сказане до них слово відразу на-стовбурчуються, як щенята зацьковані, вишкірюють зуби і готові вкусити. І справ-ді кусаються, чого, як смерті, бояться вгодовані: міські дами. Та коли знайти стежку до маленького серця безпритуль-ника, воно відразу розкривається, як пов-ний бутон запашної троянди назустріч ран-ковому сонцеві. І тоді відлюдько розкаже багато чого з своїх життєвих пригод. А часом, розказуючи, й заплаче, врешті, гір-кими, недитячими сльозами.

Ось Гриць. наприклад, скаже, що він і тепер ще, наче крізь сон — давний-давний та ледве вловимий, пам'ятає за-тишну біленьку хатку в густому, як ліс, садку, звивисту, прозороводу річку з за-калабками, рясно лататтям порослими; пригадує матір — привітну та на ласки щедрю; доброго, працювितого батька сво-го. Та ще діда сивого, вже згорбленого, бо з костуром тільки ходив, добре пам'я-тає: його казки, які так любив розповідати старенький, усе якоесь інакше світ Божий показували, ніж він насправді є... І вже зовсім виразно пригадує Гриць, неначе за-раз бачить усе, як воно було:

...Прийшли однієї зимової ночі чужі, озброєні, кудись повели з собою батька й матір, і діда старого, а його, Гриця, на-призволяще в хаті покинули. А потім з'я-

вились нові господарі, сказали йому заби-ратися геть і — понесло його відтоді віт-рами в світи далекі та незнані, як те пе-рекотиполе...

Малий Івась, може, теж пам'ятає теп-лу, затишну хату, батька й матір рідних, широкий двір з возами, плугами, сівалка-ми та боронами по закутках, де так гар-но було з сусідськими дітьми в піжмурки гратися... І пригадує, як однієї ночі прий-шли чужі, озброєні, батька й матір з со-бою забрали і — покотився він у світи, як те перекотиполе...

Те саме — з Петриком, Юрком, те саме з Тимком, Андрійком, ще з одним Івасем, і ще й ще...

Декого, може, й не відразу погнали геть із рідного місця. Траплялись у ко-гось добрі родичі чи й так милосердні су-сіди і брали малого безбатьченка до себе. Та то вже не була своя хата, не свої були тато й мама. Наймилосердніші опі-куни запрягали малого до такої безпро-світньої праці, що волів він піддатися вітрам перевійним і покотитися світ-за-очі, слідом за багатьма й багатьма тисячами маленьких...

Та ще хіба дівчинка Зойка — ота, що не з села, а з околиці якогось міста українського — коли не сама скаже, то хтось за неї розповість, що не пам'ятає вона рідної матері, ніколи не зазнала теп-ла тієї ласки, що кожній дитині на цьому світі належить. Бо її тато часто, ой, ча-сто! міняв тих мамів. Як панянки звикло рукавички міняють! А від усякої нової, не своєї мами, не сподівайся того тепла, то-го добра людяного!.. Бо вже на другий чи третій день, як оселялась нова мама в їхній, добе устаткованій, квартирі, по-чинала відчувати маленька Зойка, що то є людська байдужість, суворість, а далі — й нічим не стримувана жорстокість... Дуже скоро у тата приходило з новою мамою до сварки, нова мама незабаром вилітала геть, і приходила натомість, іще й ще одна... І, нарешті, терпцю не ста-ло: отак, вихопившись, у чому була, з не-милосердних рук чергової мами, пішла, заплющивши очі, в світ. Щоб за якийсь час опинитися в цьому вируючому казані великого міста...

Ще хтось із громадки пригадає свою рідну маму, що так само татів мало не щотижня міняла. І домінялася, поки остан-ній із татів побив її жорстоко і безсер-дечно. І, відвезена до лікарні, не повер-нулася вже додому рідна, на мандрівне, безпритульне поневіряння дитину при-рікши...

І тих мандрівних життєвих пригод кожного з дванадцятьох маленьких вистачило б, напевне, й не на одну добру книжку зворушливого, повчального читання для всіх. Та хто, коли, і де, напише бодай одну таку книжку, бодай про одну маленьку істоту людську, з перших кроків життя в вир божевільного світу дорослих переінакшувачів того життя кинути?..

* * *

Насувався Свят-вечір.

Над містом почала розгулюватись хуртовина. З розгону кидалась на засніжені вагони трамваю в русі, підганяла авта, несамовито завивала в телеграфних дротах, люто шпурляла в широкі вітрини крамниць величезними пригорщами сухий, сипучий сніг. Примушувала перехожих ізшулюватись та швидше шукати рятунку — хатнього тепла і затишку.

З усіх кінців міста до своєї домівки — в підземелля під залізничним двірцем — збігалась громадка безпритульних. Той під'їхав, причепившись до трамваю, той на крилі тролейбуса, той на задку випадкових санок візника. А дехто — просто перебігав напівбосими, чи й просто босими, звиклими до всього, ногами. Зібралися поволі всі.

Не було ще тільки водія — Гриця. Та про нього не турбувалися: з ним, хоч би і в хуртовину, нічого прикрого не станеться. Це ж Гриць і цю домівку сам назнав, і їх усіх, коло себе згуртувавши, ще як почались перші, осінні дощі, оселив тут. І не треба вже було цієї зими нікому з них — ані до теплого Криму в скриньках під вагонами добиватися, ані ночувати в лютий холод по під'їздах непривітних і негостинних міських будинків, чи по афішних тумбах на перехрестях вулиць.

Бо тут було тепло. Не так, як у добре натопленій хаті, але — тепло. Десь у товстих мурах склепіння проходили труби парового опалення двірця, підземелля мало довгі коридори з затишними закалабками, і до одного такого закалабку назносили вони потроху соломи. Спали покотом. Власними тілами гріли одне одного, коли особливо лютувала надворі холоднеча і навіть тут починала давати себе в знаки. Мали гасничку, каганця, як коли — свій покій випадково здобутою свічкою освітлювали.

Довгими зимовими вечорами, коли не спалось і особливо сумно ставало після обрахунку, скільки ще місяців того весняного тепла залишилось чекати, грали в карти. За картами часто сварилися, погано, як дорослі, лаялись, але до бійки ще ні разу не допустив Гриць.

Його всі слухали. Казав їм у місті — тільки просити. А коли вже за цілий день

не щастило виблагати у товстошкірих ані шматочка хліба, коли животи підтягало так, що ноги починали тремтіти, — дозволялося вихопити в якоїсь роззяви щось поживне, чи й таке, що за нього можна поживного дістати.

Може тому Грицева громадка й мала так небагато втрат на грабіжницьких замахмах — не стало хіба отих двох, що за редикуль піймался.

І сьогодні повернулися всі. Засвітили гасничку, мовчки, ноки ще не вгрілися, викладали на оду купку денні здобутки. Поприсідали навшпиньки на соломі в своїх чудернацьких лахміттях, де часом уривки селянської кохти з зацілілими рукавами, шпагатом позв'язуваними, за штани шравили. Де були рештки і колишніх сюртуків, і робітничих блюз, і піджаків, і пальт — і, навіть, недоноски церковних підрясників. І на головах було всього: і кепок, і картузів, і капелюхів, — і дитячих, і дамських, і великопанських. Усе — найдавнішого походження, усе — найрізноманітніших барв і відтінків.

За пазух, із дивовижних кишень, прилаштованих на всі боки в найнесподіваніших місцях убрання, діставали шматки хліба, пряники, бублики. Хтось витяг із підшевки підрясника цілу смажену рибищу з С-кого базару, хтось добув із-за пазухи довгу кишку, гречаною кашою напхану, і всі — багато всяких брязкотелець. Це Гриць сьогодні зранку сказав підбирати все, що здобається блискучого, привабливого: барвисті пуделечка, чисті бляшаночки, срібний папір знід шоколяди, кольорові обгортки з усяких цукерок. Для чого — скаже ввечері.

Чекали водія. Посхиляні над купкою надбаного, що все зростала в міру випорожнювання кишень і пазух, осяянні збоку відблисками гаснички, являли чарівну, незабутню картину якихось середньовічних корсариків у приморському вертепі за поділом награбованого...

Гриця ще не було. Що непокоїлась за нього тільки Зойка — не дивувались. Як нікому, саме їй став він колись у пригоді, чого дівчина ніколи — ніколи не зможе забути...

...Скоро по тому, як вона вперше потрапила до цього міста, її на вулиці схопив (фараон*). Міцно затиснувши в ведмежій лапі своїй обидві її руки, пхав поперед себе, вів — не інакше, як до... колектора. Серце дівчинки тріпотіло, як підстрелене пташеня, їй то холодно, то жарко ставало — вже й благи дядю суворого дядю перестала... І тут налетів несподівано хлопчина, кинувся зрозгону фараонові під ноги, і той став сторчголовою, випустивши Зоїні руки. Не встигла й ойкнути, як хлопець мчав уже, тягнучи її за руку, через якийсь двір, у якийсь завулок, потім зад-

*) Міліціонер.

вірками-задвірками, через огороди, і аж у чистому полі спинився. Пустив її руку, оглянув з голови до ніг, спитав:

— Звуть?

— Зойка.

— Років?

— Скоро вісім.

— Де живеш?

— Он там,—показала широким рухом на все велике місто, і—лукаво посміхнулась.

— Ну, то підеш до нас. Я—Гриць,—тільки й сказав.

І нічого більше не розпитував, хоч і як кортіло їй розказати щось про себе, щось більше дізнатись про нього. Так і дійшли мовчки до самої кривки.

І відтоді вона—в цій громадці. І відтоді не може не хвилюватися, коли хоч найменша яка прикрість загрожує Грицеві. Перші дні вона безперестанку розповідала свою пригоду і всім, і кожному окремо. Аж хлопці почали глузувати з її захоплення водієм. Але обидві подруги її громадки відразу стали за неї. Гриць не раз перетинав уїдливі напади найдокучливіших спільників своїх, і Зойці дали спокій.

* * *

А Гриць мотався по місту.

Ще зранку твердо вирішив здобути хоч кілька свічок. Знав, що сьогодні свят—вечір, що колись цього вечора люди в їхньому селі в кожній хаті мали хоч яку різдвяну ялинку. Одну пригадає і в себе вдома. Тоді, крізь хмарки диму, тьмяно блимали на деревці воскові свічечки—багато їх було, як зірок у небі. Дідусь кадив із покрішки пахучим ладаном, а мати щільно затуляла ряднами та мішками вікна, щоб і малої щілини для лихого ока підглядача не залишалось. То була перша, яку Гриць пам'ятає, і остання ялинка, яку справляли перед тим, коли життя його так круто змінилося. Ще тоді дідусь розповів йому біля ялинки одну казку. Її Гриць ніколи не забуде, і ще сьогодні хоче розказати своїй громадці.

Але потрібні свічечки.

Цілий день даремно никав по всіх вулицях. Довго простоював, тяжко мерзнувши, перед вітринами й дверима крамниць—чи не вийде хто з покупців із свічками. Марно придивлявся до пакунків у руках перехожих.

І вже надвечір, коли зовсім почав надію втрачати і гірко було від невдачі тієї, з ясно освітлених дверей крамнички в глухому завулку вибігла дівчинка, і в руках у неї... ціла пачка саме таких, як треба, тоненьких свічечок. Хоч і не воскові вони—це відразу спостеріг, — та то нічого!

Перегородив дівчинці дорогу:

— Віддай! — насупив брови.

Дівчина злякано відступила на крок,

ховаючи руки, в добрих рукавичках, з пачкою за спину.

— Віддай, бо загубиш!—уже грізно підсувався до дівчинки.

— У нас нема світла...—самими губами ледве вимовила.

Бистрим оком оглянув маленьку.

— „Гм... не більша за Зойку. Ще й курносенька така. І коси такі самі—аж білі (що то з них буде, як вона виросте?) Тільки в Зойки розкуйовджені, а тут так гарно розчісані і широко спадають на сирій комірець шубки“... Глянув дівчинці в вічі. Побачив тяжко перелякані два блискучі гудзики, що застигли, вп'ялися в Грицеву постать.

Тоді зробив смішну, як тільки він це вмів, міну на обличчі, зморщився, зшулив плечі, руками замахав, як крилами:

— Ку-ку-рі-ку!—гукнув, як спражній півень.

Переляк спливав з обличчя дівчинки, чорні оченята заворушилися, заясніли зацікавленням.

— Піть-піть-піть! тьох-тьох-тррр...—затюхкав, заляцав соловейком.

Дівчинка посміхнулась і несміливо простягла пачку з свічечками:

— Бери...

— Всі?—здивувався Гриць.

— Мама якось обійдуться...

— То в тебе й мама є?

— І тато... а в тебе?

І вже йшли поруч, навдивовижу рідким перехожим. Гарно й тепло вбрана мамина годованка і, з голови до ніг обдертий, син байдужої вулиці. Ішли, як давні знайомі. Гриць на останнє запитання дівчинки нічого не сказав, а вона, широко розкритими очима, дивилась на хлопця. Не могла погляду відірвати від зовсім оголеного, посинілого з холоду плеча, і глибоке співчуття й жаль примушували її, в своїй теплій і затишній шубці, здригатись. Гриць ніяково крутив пачку білих свічечок, нарешті, висмикнув дві, а пачку простягнув їй:

— Вертайся додому!

— А ти?

— На маю ялинку стане й цих...—і тріпнув угору лівою рукою, щоб прикрити надірваним рукавом кохти оголене плече.

— А... що то—ялинка?—спитала, не дочекавшись відповіді на те, куди ж піде він, сердега, в таку хуртовину.

— Е-е, то ти теж не знаєш? Ялинка—це... але—мені ніколи! Мама питаєш!

Ще раз, на прощання, затюхкав соловейком і, гнаний черговим поривом завірюхи, швидко перебіг дорогу головної вулиці, вискочив, на повному бігу, на приступець тролейбуса, і помчав до лісопарку—по ялинку.

Цей затримало його в місті допізна.

* * *

Грицеві спільники вже добре вгрили-

ся, вже встигли повечеряти надбаним і переговорити про всі пригоди дня. Розмов було небагато, бо про долю свою, про своє завтра рідко коли думали, а ще менше говорили. Нічого на цьому світі не мріяли здобути, не мали що втрачати, нічого не боялися—хіба що Бе-Бе, тих дорослих, що звать себе „Боротьбою з Безпритульністю“, але до чого не торкнуться своїми хижацькими, холодними руками—усе в'яне, холодне, замерзає. Коли схоплять десь нещасного, то ведуть одразу в страхитний колектор, а згодом оддають у дитячий притулок, де ні ласки, ані слова теплого людського не почувеш. Тільки зв'язані крила, тільки муштра душам маленьким і—краще вже день безпритульної волі, ніж вік того чужого, безсердечного опікування...

Та сьогодні чогось і про Бе-Бе забули. Навіть варті, як звично, не поставили на тому виході, що до міста. Другий вихід із криївки—аж за залізничну колію безпечний. Завалений уламками дощок, рейок, камінням, він міг пустити протиснутись тільки по одному, та й то з труднощами. І про нього, напевне, мало хто знав із зовнішнього світу.

Ставало сумно, і вже гурток найжвавіших брався сідати до карт. Дівчатка, перебравши, не знати навіщо, зібране все близькуче і всі брязкотельця, полягали б уже й спати, коли б не Зойка, що конче хотіла дочекатися Гриця.

І він прийшов. Приніс рясну соснову гілку. Його всі обступили.

— А де ваш вартовий?—відразу спитав роздратовано.

— Моя черга,—винувато озвався Івась і відразу ввірнув у темряву довгого коридора, прямуючи на стійку.

Гриць швидко прилаштував соснину в куточку, обидві свічечки розрізав надвое—вийшло їх чотири, тоді навперехрестя причепив усі, згори вниз, на гілці. Засвітив. Сказав дівчатам прикрашувати голчасті гілочки всім, що сьогодні набірали.

Гурток щільно тиснувся в цьому куточку. Здивовано стежили за всіма рухами водія і за роботою дівчаток.

— Що воно буде?—не витримав хтось із гурту.

Тоді Гриць, виждавши хвилинку, поки все навколо втихомирилось, заговорив:

— Сьогодні у людей велике свято. Справлять його тепер не вільно. А на це свято годиться засвічувати й прикрашувати деревце—ялинку. Бо то ще як тікала Матір Божа з Назарету в Іхлеєм...

— А що то—Назарет та Іхлеєм?—захотілось Зойці впевнитись.

— Або я знаю?—відповів Гриць.—То, може, такі от міста, як Полтава і... і Євпаторія! А ти не перебивай!—з серцем огризнувся,—я ніколи не перебивав дідові, як він розказував...

— Та й застала їх, Матір Божу з Дитиною, отака от хуртовина, як у нас сьогодні... В чистому полі захопила... А там одна-однісінька ялинка, як сирота, стояла. Тільки рясна-рясна та кучерява була ялинка... То й заховались під неї Втікачі...

Розповідаючи, Гриць витягав із кишень свої здобутки. Телеграфною стрічкою обперезав кілька разів згори донизу ялинку, а дівчата чіпляли до неї все, що відбиваючись у світлі свічечок, зірками починало блищати. Гриць відходив на кілька ступнів од деревця, прищурював очі й дивився—може пригадував, чи так само, чи хоч трохи подібно блимають його свічечки, як він колись-колись бачив—на справжній ялинці вдома блимали. І розповідав далі:

— ... То й заховались під ту ялинку Втікачі. Але було дуже холодно, і маленький Сус Христос, скривившись, руку вгору простяг... І тоді нахилилось над самою ялинку небо—низько-низько. І як побачили небо, що в Дитини ручки з холоду посиніли, то здригнулося небо... І посипались рясно зірки з нього та й укрили геть всю ялинку... І горіли, й миготіли, і та й гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло...

— Фю-ю-ю?—прорізав чуйну, нашо рошену тишу підземелля голосний, пренизливий свист із глибини довгого коридора, а слідом за тим одразу чути стало як щось бігло, гучно тупаючи ногами—тільки жорства шелестіла.

— Тривога!—урвав Гриць казку і стиснувши від жалю зуби, кинувся розвічувати свою ялинку. Встиг погасити й затиснути в руці дві свічечки знизу, поки підбіг до гурту захеканий Івась.

— Бе-бе!—тільки й гукнув, спиняючись перед водієм.

І того було досить. Як курчата, попереджені переляканою мамою про наблизження хижого шуліки, кинулись, заметалися всі по закалабку.

— За мною, на той хід!—покомандував Гриць. Встиг дмухнути й на ті, що лишались на ялинці, дві свічечки. Хтось погасив і гасничку, і ще тільки десь вдаль ледви чути стало обережні, важкі кроки переслідувачів із Бе-Бе, як усе громадка, що добре й поночі звикла у себе вдома обертатися, була біля виходу на свої другі, запасні двері.

— Зберемось за водокачкою!—пошепки наказав Гриць, і всі почали швидко. - одному, протискуватись крізь тісний вихід і зникати в темряві ночі.

Зойка невідступно трималась біля Гриця. Він виліз на світ Божий останнім як останнім сходить з тонучого корабля капітан.

Але ж і непривітно зустрів їх той світ Божий!

На-дворі лютувала хуртовина. Вдаривла відразу в обличчя втікачам, шарпнула сюди-туди—чи не звалить із ніг кого з тих

сміливців... Ні, не вдається! Цупко тримаються на ногах дивовижні створіння... Тоді відразу, плачучи, кидалась на стовпи, верещала в телеграфних дротах, рвала-розгойдувала залізничні ліхтарі - прожектори...

Гриць озирнувся навколо. За заметіллю світу не видно... Біля нього стояла Зойка.

— Іди ж туди, за водокачку!—трохи незадоволено сказав, прихилившись до самого вуха їй, щоб почула.

— Я хочу з тобою.

— Не втрапиш? Он зовсім недалеко, за цим поворотом...—Сказав, а сам повернувся і подряпався глибоким заметом на насип.

— А ти ж не доказав іще своєї казки!—хотіла гукнути навздогін, але то була марна думка: не почує...

Гриць одразу зник сперед очей. І тільки тоді вона, зшүлившись, попленталась, уздовж насипу, куди показав водій.

Гриць скоро повернувся. Підійшов до водокачки, де були вже всі. Збившись вкупу, як малі ягнята, тулились до цегляного муру, ховаючись од дошкульних наскоків завірюхи. Чекали водія, чекали його слова.

Він був на розвідці. Увесь двірєць оточений. Багато міліції, а ще, мабуть, більше ненависних Бе-бе. Нема вже надії сьогодні ночувати в затишній кривці, у себе вдома...

— Підемо в поле, я там знаю притулок,—сказав наостанку, і сам перший рушив через найближчий вибалок у засніжене поле.

Нестерпно довго добивалася маленька громадка до того притулку. Ішли рядочком, одне за одним, щоб не розгубитися. По коліна загрузали в глибокий сніг, спотикалися. Величезний прожектор, укритий зверху чорним залізним козирком, виривав із пітьми широку смугу безмежного поля, перекидався нею сюди й туди, і примушував мандрівників якнайдалі ту осяйну дорогу обминати.

Ось замайоріло в полі щось темне. Гойднувся прожектор і на одну тільки мить вихопив із темряви струнке, згори донизу снігом завіяне, кучеряве деревце. І воно засяяло, заблищало мільйонами мерехтливих зірок-діамантів.

Гриць мимохіть зупинився. Стала й уся його громадка, мов зачарована незвичайним видовищем. Але то була тільки коротка мить. Не встигло в голові Гриця промайнути: „як Христова Ялинка“, а вже буря шарпнула прожектора, деревце знову пірнуло в пітьму, і діти, втрачаючи рештки сил, потупали дали.

Дійшли до деревця. Поруч, зовсім близько, і знайшли знаний Грицеві притулок. То був покинутий колгоспниками в полі стіжок гречаної соломи.

Гуртом кинулися пробирати в стіжку сховище...

* * *

— Ти ще не доказав своєї казки,—сіпнула Зойка Гриця за рукав, коли всі тяжко натомлені переходом і лаштуванням притулку, збилися всередині стіжка—голова до голови—і могли вже, нарешті, полягати й випростати змучені ноги.

— Якої казки? А я й початку не чув,—з жалем озвався той Івась, що в кривці на варті стояв.

І Гриць, перемагаючи солодкий сон, що настирливо склепляв очі, від слова до слова, як навіки завчену, розказав казку про Христову ялинку заново. І закінчував:

— І горіли зорі й миготіли, і так гріли, що стало під ялинкою тепло-тепло, як у людській хаті. І розтали коло Втікачів сніги, і пішла рости трава шовкова—зелена та буйна, а поміж нею квіток-квіток барвистих і пахучих—ряснота непроходима... І тихо та мирно переспала Матір Божа з Дитятком до ранку. А як прокинулись, то по обох боках у Них жарко горіли дві великі свічки воску ярого. І маленький Сус Христос радісно всіхався, з квітками бавлячись. А тоді пішли в дальшу дорогу... Відтоді ото люди кожного Свят-Вечора ялинку справляють. І свічки на ній засвічують... Тільки де там їм отак прикрасити, як тоді зірки з неба прикрасили!..

— Як ото в полі ми бачили... еге ж, Грицю?—тихо, мов крізь сон, озвалася Зойка.

Гриць прислухався. Надворі хуртовина стихала, але міцнів мороз. Лютий холод почав уже і в стіжок добиратися. Непереможно обволікав сон, ніяк не давав прохопитись якійсь думці, що все непокоїла Гриця..

— Ага!.. так же й замерзнути можна...—мляво подумав, але сказати про це всім, побудити, щоб не спали, щоб ворухнулись, уже не було сили. Ледве ворухнувся сам.

— Тобі холодно, Грицю?—тихо, наче віддалеки десь, спитала Зойка,—давай я тебе вкрию...

Не міг уже заперечити, коли дівчинка, насилу перемагаючи сонне безвілля і втому, скинула свій блаженський бурнусик і дбайливо прикривала його зовсім голе плече. Щоб не мерзнути самій, щільно притулилася до його спини і поклала руку на шию—наче пригортала дорогого.

Гриць аж тепер відчув у своїй руці дві маленткі свічечки з їхньої ялинки, і ще спромігся одну з них лагідно вкласти в руку дівчинці.

Потім усе потонуло в сні. Мороз дужчав і дужчав...

* * *

Так і знайшли їх, усіх дванадцятьоро, аж ранньою весною, колгоспники, приїхавши забирати забуту в полі на зиму гречану соломку.

Поховали поблизу ялинку. Хтось добросердний, криючись весняної ночі, поставив над спільною могилою малого бере-

зового хреста й засвітив ті дві свічечки знайдені затиснутими міцно в руках хлопчика й дівчинки.

Приліплені на раменах хреста, свічечки довго блимали в синяві лагідно весняної ночі, ніби з далекими зорями переморгувались, та часом вихоплювали пітьми на хресті викарбоване:

12

ДР. АТАНАС ФІГОЛЬ

П Л А С Т

І його відношення до зовнішнього світу (дому, школи, церкви і громадського життя)

I.

Життєвий успіх кожного із нас залежить в основному від нашої підготовки до вимог, що їх ставить кожному із нас життєва боротьба. Осягнення чи неосягнення наших щоденних цілей чи життєвих ідеалів залежить від якостей нашого ума і характеру.

Реалізація цілей—ідей, що їх перед собою ставить спільнота (громада, товариство, партія чи нація) залежна від характеру, громадських чеснот, знання та вміння поодиноких членів, що ту спільноту творять. Наше кожноточасне внутрішнє і зовнішнє положення як нації це вислідна—це сума змагань кожного із нас.

Коли ми як спільнота, як нація стверджуємо, що в реалізації наших національних ідей ми залишилися далеко позаду інших народів, то—поза об'єктивними, від нас незалежними причинами того явища—вини шукати треба у нас самих.

Не бажання критики, чи нахил до безплідного нарікання, чи песимізму диктують нам такий підхід, але навпаки бажання бачити нашу спільноту кращою, ліпшою, досконалішою. Бо хоч як жорстокою сьогодні для нас доля, то все ж таки на деяких відтинках осягнули ми поважних успіхів: маємо на думці засвоєння цілим світом української проблеми, визнання України як рівноправного члена інших націй, як підмету міжнародного права, тощо.

Якщо однак ставимо питання про наші внутрішні відносини, то на цьому відтинку потерпіли ми дуже болючі втрати внаслідок довголітнього поневолення; передовсім ми не мали змоги виплекати повновартної української людини!

Так стаємо перед «вічним» для кожної спільноти питанням дітей,—питанням нашої молоді. Не тільки батьки мають журитися майбутнім своїх дітей; спільнота зацікавлена питанням своєї молоді не менше від батьків, а може й ще в більшій мірі ніж вони.

Здоровий хлопський розум каже, що для осягнення вищого ступеня досконалості нас як спільноти треба в першу чергу звернути увагу не на доповнення, чи перетворення якостей старшої генерації (—хоч і це дуже важне і дуже побажане—), але р і ш у ч о треба витратити усю можливу енергію, щоби наростаюче молоде покоління відповіло вимогам нашого росту, нашого поступу до здійснення наших найвищих національних ідеалів.

Боротьба за українську людину завтрішнього дня не починається сьогодні і не кінчається завтра; вона була, є і буде так довго, як довго ми як спільнота будемо і схочемо жити.

Боротьба саме за українську людину—це проблема «бути або не бути» нам як нації по своїй важності; проблема виховання по своїй якості. В основному вона складається з таких елементів:

1. і д е а л української людини; н а ш,

український ідеал, не чужий, копійований від інших; бо тільки він—нам дорогий—відповідатиме нашому характерові, вдачі, історичним умовам і т. п.;

(Зацікавлених цим питанням відсилаю до матеріалів Пластового Виховного Семінара, зокрема: «Ідеал української людини у творах письменників княжої Русі і в українській народній пісні», та „Проблема проводу в українській дійсності“).

2. О б'є к т виховання: молодь. Аналіз за об'єкту: психологія молоді взагалі, характеристика сучасної української молоді поодиноких земель, і, т. п.;

3. М е т о д виховання: шляхи, середники, способи... якими можна даний об'єкт зблизити до згаданого ідеалу.

Хто хоче братися за це відповідальне діло виховання молоді, той мусить з цих питань точно здавати собі справу—не тільки інтуїтивно, але й реально.

Хоч як важні це питання, то не багато про це в нас пишуть і говорять; ще менше школять відповідних фахівців. Цей кадр безумовно потрібний для успішності діла, бо дилетантизм в цій ділянці приносить неминучі негативні наслідки. Нагадується порівняння Сократа: виплекання пляхетної раси коней через відповідне плекання лошаків вимагає вміння, теоретичного знання і практики; наскільки більше знання і досвіду повинні бути ці, що хочуть виховувати молодь; і, каже далі Сократ:

«... Я не брав би ся за плекання лошаків; не повинен братися за виховання молоді, хто не передумав цілої справи».

Над вихованням молоді працюють в нашому суспільстві: дім, школа, церква, а також саме громадське життя, як таке.

П л а с т — організація молоді для патріотичного всестороннього самовиховання—найкраща метода позашкільного виховання, мусить мати і має до всіх вище згаданих виховних чинників своє ясне і чітко окреслене відношення.

II.

Заки перейти до з'ясування відношення Пласту до зовнішнього світа а зокрема до школи, дому, церкви і громадського життя, треба точніше з'ясувати суть Пласту, себто відповісти на питання: Щ о ц е т а к е П л а с т? — бо подана вгорі дефініція Пласту, як самовиховної організації молоді, чи то як найкращого методу позашкільного виховання аж надто загальна, не вичерпує всесторонньо проблеми і тим самим не може дати повної уяви про справу.

